

ROTEIRO

POLA

SERRA

DO

CANDÁN

MARTIÑO NERCELLAS

A SERRA DO CANDÁN, UN DOS PRINCIPAIS ESPACIOS DA MEDIA MONTAÑA GALEGA, CONTA CUN PATRIMONIO NATURAL, ARQUITECTÓNICO E ETNOGRÁFICO IMPORTANTE E EN BÓ ESTADO DE CONSERVACIÓN QUE HOXE SE ATOPA SERIAMENTE AMEAZADO. NO MOMENTO DE ESCRIBIR ESTÁS LIÑAS, UN 40% DOS SEUS PLANOS ALTOS ESTÁN A SER ARRASADOS POLA CONSTRUCCIÓN DE DOUS PARQUES EÓLICOS, QUE NESTE CASO PODEN CONSIDERASE AMBIENTALMENTE NEGATIVOS. ESTAS OBRAS SON PRODUCTO DUN PLAN EÓLICO GALEGO, QUE AO ENTENDER DO MOVEMENTO ECOLOXISTA GALEGO, PROMOVE DOUS TIPOS DE PARQUES: OS "CONSTRUCTIVOS" E OS "DESTRUCTIVOS". OS PRIMEIROS PODEN SER ENTENDIDOS COMO UNHA ENERXÍA DE MENOR IMPACTO QUE OUTROS SISTEMAS DE PRODUCCIÓN ENERXÉTICA (CENTRAIS TÉRMICAS, ENCOROS...), E QUE POLOS TEMPOS CLIMÁTICOS QUE CORREN É NECESARIO PROMOVER. OS "DESTRUCTIVOS" SON AQUELES QUE TEÑEN UNHA INCIDENCIA AMBIENTAL SOBRE O MEDIO INCOMPATIBLE COA SÚA CONSERVACIÓN; ESTÁN NORMALMENTE PROMOVIDOS EN ESPACIOS DE ELEVADO VALOR NATURAL, NA MAIOR PARTE DOS CASOS RECOÑECIDOS OFICIALMENTE COMA "ESPACIOS NATURAIS PROTEXIDOS". A SÚA INCIDENCIA NEGATIVA NO MEDIO SUPERA OS BENEFICIOS QUE PARA O MEDIO AMBIENTE TEÑEN.

A difusión destes beneficios ambientais é mui recorrida polas empresas promotoras e aliados oficiais, pero que no fondo so lles interesa a produción e rendibilidade, coma se demostra nos parques do Candán, nos que comezarán as obras sen aínda ter os permisos ambientais necesarios requeridos pola lei. Por estes motivos, membros de ADEGA, de Sobreira e da FEG, acompañaron aos veciños e veciñas afectadas (roubo legal das súas terras por expropiación debido a unha suposta utilidade pública) de Fixó, Vilariño, Soutelo de Montes, e lugares da Serra do Candán,

nun roteiro protesta por estas montañas, que a continuación describiremos.

O ROTEIRO

Reunidos no lugar de Fixó (Forcarei) os participantes deste encontro, unhas 75 persoas, ao redor das 12 da mañá, presentábase a necesidade de tomar unha decisión sobre o percorrido a realizar: o roteiro previsto para o caso de boas condicións atmosféricas ou unha alternativa desde un punto de vista meteorolóxico máis recomendable. A situación no momento era a dunha choiva traballadora e unhas nubes boicoteadoras nos altos

da Serra, facendo que a visibilidade non pasara dos 15 metros, o que botaba dúbidas sobre a elección dun percorrido longo, que irremediamente nos tería unhas sete ou oito horas no monte, comida incluída. O roteiro alternativo non mostraba a cara alegre da Serra, senon que discorría a pé de obra dos parques eólicos, un paseo menos gratificante.

Analizadas e valoradas as posibilidades, mostrámonos indiferentes ás inclemencias do tempo e iniciamos o que podemos chamar un "reto" roteiro, dadas as condicións climatolóxicas deste día de finais de marzo. O primeiro aviso de choiva forte comezou ao minuto de partir, pero pouco a pouco foi desaparecendo e chegados a metade do roteiro aparecía algún que outro raio de sol.

A primeira parada tivo lugar no século XIV ou XV, é dicir, nas neveiras do mosteiro de Acibeiro onde se fabricaba xeo a partir da neve caída e que según as referencias históricas chegaba a súa venda ata as terras de Castela. Probablemente son as únicas neveiras galegas que chegan aos nosos días, e pronto ficarán rodeadas de aeroxeradores e anchas pistas polas que chegara numerosa xente atraída por este monumento sen ningún tipo de protección.

A medida que avanzabamos polos altiplanos da Serra fixemos numerosas paradas interpretativas dos valores natu-

Muiño da devesa de Ameixedo, punto de parada no roteiro

rais. O lugar caracterízase por presentar un relevo soave que recolle unhas precipitacións anuais elevadas que forman por unha banda as brañas existentes no Candán, e por outra os manantiais que dan orixe ao nacemento do río Lérez, o Umia e o Deza. O estado de conservación da zona pode considerarse moi bo, dando fe disto a presenza de especies de flora e fauna pouco abundantes en Galicia, coma son o bufo real (*Bubo bubo*), a tartaruga cincenta (*Circus pygargus*), a gatafornela (*Circus cyaneus*), a águia cobreira (*Circus gallicus*), o falcón peregrino (*Falco peregrinus*), a águia real (*Aquila chrysaetos*), o sisón (*Tetrax tetrax*), o lobo (*Canis lupus*), o gato bravo (*Felis sylvestris*), a lontra (*Lutra lutra*) e unha comunidade de herpetos e mórcegos ampla e variada, e plantas coma a *Thymalaea broteriana*, o *Ulex micranthus*, *Erica scoparia*, *Arnica montana*, etc.

Unha vez realizada a "parada técnica" das dúas para o xantar, ao final dos planos altos do Candán, os cales xa non volverán se-los mesmos (*en maio as retroexcavadoras e as máquinas de voladura proseguían o seu avance cara ao sur da Serra, conquistando xa catro quilómetros de altiplano*), iniciamos o descenso cara o val, pero antes escoitamos as

explicacións de dous xeógrafos de renome, preocupados pola desfeita dos montes galegos, sobre as peculiaridades xeomorfolóxicas destas montañas tan vellas. Desde o alto do camiño que nos leva o val obsérvase a superficie ocupada pola principal (polo menos en extensión) carballeira montana da provincia de Pontevedra, e o tramo alto do río Deza que

**A PRIMEIRA PARADA
TIVO LUGAR NO SÉCULO
XIV OU XV: NAS
NEVEIRAS DO MOSTEIRO
DE ACIBEIRO ONDE
SE FABRICABA XEO A
PARTIR DA NEVE CAÍDA**

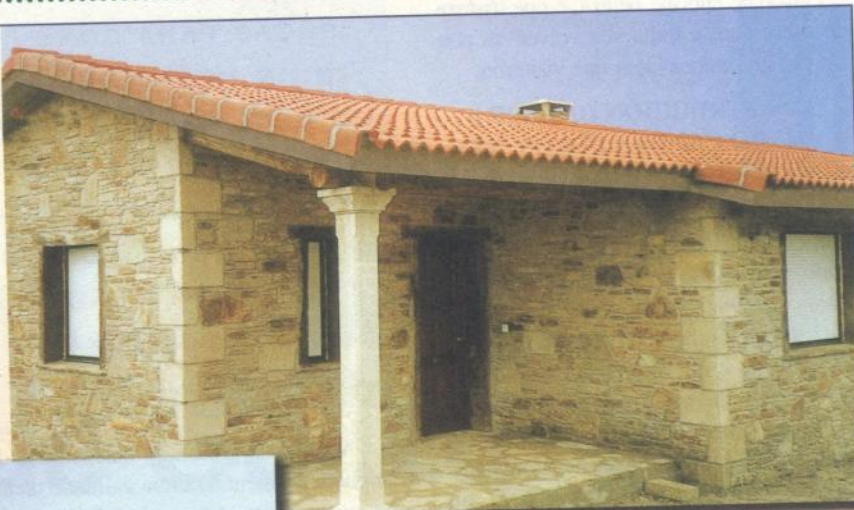
baixa encaixado entre o monte do Testeiro e o Coco. Chegamos entón a aldea de Ameixedo, probablemente o conxunto arquitectónico rural mellor conservado do Concello de Lalín, ben integrado no medio e no borde superior da devesa. Curiosamente a Xunta pon máis pegas para construír neste lugar un establo que para poñer 175 aeroxeradores con 15 km

de pistas e dúas liñas eléctricas a uns centos de metros de distancia.

Aquí abonda a auga, que baixa polo camiño empedrado, rodeado de dous valados de pedra que se adentran na devesa, e que chega a unha albariza de estrutura peculiar, nunha Serra onde a presenza destas construcións é das máis importantes de Galiza. O último rexistro escrito de oso nesta comarca data de finais do século XIX.

A historia fala da presenza dunha gardería forestal posta polo Mosteiro de Acibeiro, ao verse este incapaz de controlar as sacas de madeira que facían os habitantes da Serra que, entre os séculos XV e XVI, se negaban a pagar foros por dito aproveitamento. A produción de carbón foi moi abundante na zona, manifestándose hoxe en día nas numerosas plataformas semicirculares presentes no bosque. Na metade do século pasado este aproveitamento aínda tiña unha forte presenza, dando os mestres de escola e os sastres boa conta do carbón producido. No 1993 aínda se recollía a casca dos carballos para obter os taninos empregados no curtido de peles e na fabricación de tinta.

Entre o bosque pechado de carballos e acibos e alfombrado de musgo, o

Construímos o teu soño

CONSTRUCCIONES LIÑAGAR S.L.

Avenida de A Coruña, 43
15185 Cerceda - A Coruña
Teléfono 619 589 751

Obras da estrada PO-200 o seu paso pola Serra do Candán

grupo chega ate o río onde existe un muiño e unha ponte de pedra, formada por dúas plataformas de pedras e unha lousa de dous metros, pola que cruzamos, sempre na sombra do bosque.

Estamos no quilómetro 9 do percorrido, e todo o que estivemos a baixar na última hora toca subilo pola ladeira contraria. O final do roteiro está próximo e os participantes comezan a facer un balance de todo o visto, sentido e vivido no día, coincidindo todos na sorpresa de acabar de descubrir un Candán practicamente descoñecido e de enorme beleza, e coa tristeza de saber que se unha vez volven xa non estarán no memos lugar que visitaron.

A DESTRUCCIÓN DA SERRA DO CANDÁN POLOS PARQUES EÓLICOS

A Serra do Candán foi incluída na proposta da Rede Natura 2000, e polo tanto no Rexistro de Espacios Naturais a finais do 99. Nunca a Serra estiverá baixo unha figura de protección oficial, a cal merecía e que probablemente quede corta, pois alberga os valores suficientes coma para ser Parque Natural. Pero a situación de protección teórica convírtuse, na práctica dos anos 2000 e 2001, no peor momento polo que estes montes están a pasar. A transformación que está a sufrir é de grande impacto e cunhas consecuencias que o tempo dirá.

A situación ben dada principalmente pola construción dos parques eólicos, ao que se ven a sumar a construción dunha estrada de 9 metros de ancho, con carril lento, que substitúe a estrada vella, cun escaso tráfico, nunha zona de montaña que requirirá fortes desmontes e a destrución de tres carballeiras. Esta estrada pon a puntilla a destrución deste espacio

natural "protexido". Curiosamente as dúas obras comparten maquinaria.

A empresa eólica Gamesa, un auténtico líder mundial no sector gracias o apoio da Xunta, ten licencia para construír dous parques eólicos na Serra, despois de construír tres na Serra do Cando, próxima ao Candán e tamén incluída na proposta Rede Natura. O proxecto inclúe a instalación de 175 aerogeneradores, 2 liñas eléctricas, e abrir 15 km de pistas.

**A XUNTA PON MÁIS
PEGAS PARA CONSTRUIR NESTE LUGAR
UN ESTABLO QUE PARA
POR CENTOS DE AEROGENERADORES, MAIS DE
QUINCE KILÓMETROS
DE PISTAS E DÚAS
LIÑAS ELÉCTRICAS NO
INTERIOR DA SERRA**

A empresa presentou uns estudos de impacto ambiental cunha calidade técnica merecedora dun mui deficiente, xa que non menciona a inclusión do lugar na proposta da Rede Natura e no rexistro de espazos naturais en rexime de protección; o estudo de cada parque non menciona a presenza do outro parque, cando estes están pegados; tampouco menciona que na zona afectada existe unha liña de alta tensión, e que pretenden construír dúas liñas eléctricas co seu respectivo estudo, o cal non menciona os parques eólicos; os estudos veñen sendo unha copia do presentado para o Cando, con datos de estacións meteorolóxicas

máis próximas a Portugal que o Candán; están asinados por unha farmaceutica e unha química, polo que non contaron na súa realización con expertos nos valores específicos da Serra; etc, etc...

No mes de decembro do 2000, e sen estar aprobadas e publicadas as declaracións de impacto ambiental (D.I.A.), informes vinculantes sen os cales non se pode construír, GAMESA entra no espacio natural protexido con catro palas, máquina de voladura, explosivos, e comeza as obras. Dez días máis tarde Gamesa ten que sacar os seus xoguets da zona, e despois de cinco meses a Consellería de Industria sanciona á empresa coa frioleira cantidade de un millón de pts. A finais de decembro, GAMESA conta xa coas autorizacións definitivas, e coa declaración de utilidade pública: "Ahora comenzaremos a construir cuando consideremos oportuno".

A Directiva de Hábitats dí que nos espazos da Rede Natura só se poderán levar a cabo obras de interese público prioritario, que non é o caso. A D.I.A. dos dous parques reconece o impacto das obras, pero considera que cun "amañito por aquí, y un tapadito por allí, mas que suficiente", e a Consellería de Medio Ambiente emite informes favorables.

As últimas declaracións do responsable de GAMESA en Galicia son extraordinarias polo seu contido científico: "Las aves rapaces no son tontas, como nos quieren hacer creer algunas personas, y saben volar entre los aerogeneradores", e con isto da por rematado o impacto na Serra. Tamén dí que pagarán a multa imposta por Industria.

* Martiño Nercellas é Biólogo e presidente da Asociación Ecoloxista Sobreira de Lalín.